

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2015 som rör unga lagöverträdare och tar upp frågor om brottsförebyggande arbete, handläggningstider, påföljder och sänkt straffmyndighetsålder.

I betänkandet finns 15 reservationer (M, SD, C, L och KD) och ett särskilt yttrande (SD).

Behandlade förslag

Ca 20 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2015.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Brottsförebyggande arbete.....	7
Handläggning av brott som begåtts av unga.....	10
Påföljder för unga lagöverträdare.....	13
Sänkt straffmyndighetsålder.....	19
Reservationer.....	20
1. Orossamtal, punkt 1 (M, SD).....	20
2. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga, punkt 2 (M).....	20
3. Ökat förtroende för polisen, punkt 3 (M, C, L, KD).....	21
4. Sociala insatsgrupper, punkt 4 (M, C, L, KD).....	21
5. Ökat samarbete mellan polis och skola, punkt 5 (SD, KD).....	22
6. 24-timmarsgaranti, punkt 6 (M, C, L, KD).....	23
7. Kortare tid mellan anmälan och dom, punkt 7 (M, C, L, KD).....	23
8. Utred fler brott av personer under 15 år, punkt 8 (M, C, L, KD).....	24
9. Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (M).....	24
10. Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (SD).....	25
11. Ungdomstjänst, punkt 11 (M, C, L, KD).....	26
12. Beaktande av om den unge gjort rätt för sig, punkt 12 (M, C, L, KD).....	26
13. Förbättrad kvalitet på den slutna ungdomsvården, punkt 13 (M, C, L, KD).....	27
14. Nya påföljder för unga lagöverträdare, punkt 15 (KD).....	28
15. Sänkt straffmyndighetsålder, punkt 16 (SD).....	29
Särskilt yttrande.....	31
Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (SD).....	31
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	32
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16.....	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Orossamtal

Riksdagen avslår motion

2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 1 (M, SD)

2. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga

Riksdagen avslår motion

2015/16:2306 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 7.

Reservation 2 (M)

3. Ökat förtroende för polisen

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1.

Reservation 3 (M, C, L, KD)

4. Sociala insatsgrupper

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 7.

Reservation 4 (M, C, L, KD)

5. Ökat samarbete mellan polis och skola

Riksdagen avslår motion

2015/16:2686 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Reservation 5 (SD, KD)

6. 24-timmarsgaranti

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 3.

Reservation 6 (M, C, L, KD)

7. Kortare tid mellan anmälan och dom

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 4.

Reservation 7 (M, C, L, KD)

8. Utred fler brott av personer under 15 år

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 1 och

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 2.

Reservation 8 (M, C, L, KD)

9. Straffrabatten för unga lagöverträdare

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:2834 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.1 i denna del,

2015/16:8 av Robert Stenkvisst (SD),

2015/16:1484 av Patrick Reslow (M),

2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 5 och

2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 2.

Reservation 9 (M)

Reservation 10 (SD)

10. Särskilda ungdomsanstalter vid grova brott

Riksdagen avslår motion

2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 4.

11. Ungdomstjänst

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 5.

Reservation 11 (M, C, L, KD)

12. Beaktande av om den unge gjort rätt för sig

Riksdagen avslår motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 6.

Reservation 12 (M, C, L, KD)

13. Förbättrad kvalitet på den slutna ungdomsvården

Riksdagen avslår motion

2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 8.

Reservation 13 (M, C, L, KD)

14. Helgavskiljning

Riksdagen avslår motion

2015/16:1257 av Helena Bouveng (M).

15. Nya påföljder för unga lagöverträdare

Riksdagen avslår motion

2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 9.

Reservation 14 (KD)

16. Sänkt straffmyndighetsålder

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:2834 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.1 i denna del och

2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 1.

Reservation 15 (SD)

Stockholm den 3 mars 2016

På justitieutskottets vägnar

Beatrice Ask

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Beatrice Ask (M), Mats Pertoft (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Arhe Hamednaca (S), Kent Ekeröth (SD), Anti Avsan (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Petter Löberg (S), Adam Marttinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S) och Ellen Juntti (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 21 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2015. De behandlade yrkandena rör unga lagöverträdare och tar upp frågor om bl.a. brottsförebyggande arbete, handläggningstider, påföljder och sänkt straffmyndighetsålder.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fem motionsyrkanden om brottsförebyggande åtgärder.

Jämför reservation 1 (M), 2 (M), 3 (M, C, L, KD), 4 (M, C, L, KD) och 5 (KD).

Motionerna

I motion 2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 2 begärs att möjligheten att använda s.k. crossamtal ska användas och spridas i landet. Sådana samtal innebär att polis och socialsekreterare tillsammans talar med föräldrar om det finns farhågor om att deras barn håller på att hamna snett.

I motion 2015/16:2306 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 7 efterfrågas ett förbättrat förebyggande arbete mot narkotikabrottslighet bland unga. Motionärerna påtalar vikten av att samhället reagerar när unga är på väg i en negativ riktning. Ju tidigare samhället reagerar desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen, anför det. Möjligheten att drogtesta tidigt, liksom att polisen har goda möjligheter att utreda brott också när misstänkta är under 15 år är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare.

I motion 2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 anfördes att det krävs åtgärder för att öka ungdomars förtroende för polisen och samhället i stort, t.ex. genom att en särskild polis är knuten till varje skola och att områdespoliser tillsätts för att genom relationsbyggande arbete förebygga social oro och problem som t.ex. gängkriminalitet. I yrkande 7 begärs att antalet sociala insatsgrupper ska bli fler och att dessa i högre grad ska användas för att komma till rätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år.

I motion 2015/16:2686 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 anfördes att en viktig del av polisens uppgift är att informera i skolan om polisens arbete. Motionärerna föreslår att polisen bör ha ett utvecklat samarbete med varje skola, gärna med en särskild polis knuten till skolan, som kan lära känna elever och personal och som de kan vända sig till om de blir utsatta för brott.

Bakgrund

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 4 s. 36) anför regeringen att samhället behöver agera med särskild kraft när det gäller ungdomar vars negativa utveckling har gått så långt att det bedöms finnas risk för långvarig och allvarlig kriminalitet. Det är ofta bland dessa ungdomar som

den organiserade brottsligheten har sin rekryteringsbas. Rikspolisstyrelsen har under 2013 och 2014 haft i uppdrag att aktivt stödja arbetet med s.k. sociala insatsgrupper för unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil. Rikspolisstyrelsen pekar på att insatserna indikerar ett positivt resultat och att de samverkande aktörerna anser att det finns skäl att fortsätta arbetet. Socialstyrelsen har ett pågående uppdrag att låta utvärdera resultatet för de ungdomar som varit föremål för arbetet i en social insatsgrupp. I uppdraget ingår också att utvärdera hur själva samverkansformen fungerar. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2017.

Vidare har Justitiedepartementet informerat om att användningen av crossamtal inte har minskat i och med omorganisationen av polisen.

Riksdagen beslutade (prop. 2014/15:25, bet. 2014/15:JuU9, rskr. 2014/15:102) våren 2015 om en lagreglerad strukturerad samverkan på det lokala planet för kommuner och myndigheter som handlägger ärenden om unga lagöverträdare i syfte att förbättra samarbetet kring dessa.

Regeringen inledde 2011 arbetet med en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-politiken, (prop. 2010/11:47). Syftet med strategin var att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser skulle genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Propositionen innehöll även ett förslag till ett gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken: ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Vidare föreslogs ett antal långsiktiga mål. Ett av dessa mål var att minska nyrekryteringen till narkotika- och dopningsmissbruk. Strategin antogs av riksdagen (bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203–204). Den 26 mars 2015 beslutade regeringen att anta Åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT) 2015. Ett prioriterat mål i programmet är att minska nyrekrytering till narkotika- och dopningsmissbruk (mål 3.1). Av programmet framgår att det bl.a. pågår en nationell satsning mot cannabis samt en bred och samordnad satsning mot cannabis i Malmö, Göteborg och Stockholm (Trestad 2). Av åtgärdsprogrammet framgår att Statskontoret liksom Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att på olika sätt utvärdera strategin. Regeringen överlämnade därefter i februari 2016 skrivelsen En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (skr. 2015/16:86) till riksdagen. I skrivelsen redovisas resultat och erfarenheter från strategiperioden 2011–2015 och med detta som utgångspunkt anges mål och inriktning för det fortsatta arbetet under perioden 2016–2020. Det övergripande målet för ANDT-politiken är alltså ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

Av regleringsbrevet för Polismyndigheten för 2016 framgår att reformen att ombilda polisen till en myndighet syftar till att verksamheten ska bedrivas närmare medborgarna och i samverkan med lokalsamhället. Vidare framgår att Polismyndigheten i förhållande till reformens övergripande mål ska hålla

Regeringskansliet (Justitiedepartementet) underrättat om det fortsatta genomförandearbetet.

Justitiedepartementet har informerat om att det genom det relationsbyggande arbete som områdespoliser bedriver finns förutsättningar för att öka ungdomars förtroende för polisen utifrån de behov som finns på en viss ort.

I detta sammanhang kan nämnas att rikspolischefen gett samtliga regionpolischefer i uppdrag att anordna möten mellan polisen och ungdomar i varje lokalpolisområde för att inhämta synpunkter om förekomsten av sexuella trakasserier bland unga och hur man förebygger, utreder och åtgärdar brotten (A021.331/2016).

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har tidigare, senast i betänkande 2014/15:JuU9 (s. 8–11), behandlat motionsyrkanden som efterfrågar införandet av orosamtal, fortsatt stöd till sociala insatsgrupper och att särskilda poliser ska knytas till varje skola.

Utskottet anförde att det arbete som bedrivs inom ramen för de sociala insatsgrupperna är värdefullt. Utskottet konstaterade också att den nya Polismyndigheten genom inriktningen att polisen ska komma närmare medborgarna torde ha goda förutsättningar att fortsätta med ett arbetssätt vars fördelar motsvarar fördelarna med den ordning med kontaktpoliser som förekommit tidigare. Utskottet anförde också att s.k. orosamtal var en form av samverkan som funnits före omorganisationen och som även kommer att kunna förekomma efter denna i de fall när det bedöms som lämpligt. Motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2014/15:102).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att s.k. orosamtal kan vara en bland flera verkningsfulla åtgärder för att förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet och att det därför är bra om metoden sprids. Något tillkännagivande om detta är dock inte nödvändigt enligt utskottet. Motion 2015/16:2305 (M) yrkande 2 avstyrks därför.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i motion 2015/16:2306 (M) yrkande 7 att det förebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet är viktigt. Utskottet konstaterar också att riksdagen antagit en strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken som innefattar att nyrekryteringen till bl.a. narkotikamissbruk ska minska. Dessutom antog regeringen därefter i mars 2015 ett åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT) 2015, där minskad nyrekrytering till narkotikamissbruk tas upp som ett prioriterat mål. Det pågår således ett omfattande arbete mot narkotikabruk bland unga. Utskottet anser därför inte att det är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Som anförs i motionen är det viktigt att ungdomar har stort förtroende för polisen och samhället i stort. Utskottet konstaterar att reformen att ombilda polisen till en myndighet syftar till att verksamheten ska bedrivas närmare medborgarna och i samverkan med lokalsamhället. Utskottet anser att reformens syfte i kombination med det relationsskapande arbete som områdespoliserna bedriver bör ha goda möjligheter att öka ungdomars förtroende för såväl polisen som samhället i stort. Något initiativ från riksdagens bör därför inte tas med anledning av motion 2015/16:2647 (M, C, FP, KD) yrkande 1. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet vidhåller att det arbetet som bedrivs inom ramen för de sociala insatsgrupperna är värdefullt och konstaterar med tillfredsställelse att Socialstyrelsen har ett pågående uppdrag att låta utvärdera såväl resultatet för de ungdomar som varit föremål för arbetet i en social insatsgrupp som hur själva samverkansformen fungerar. Detta arbete bör inte föregripas. Utskottet anser bl.a. mot denna bakgrund att det inte finns skäl för riksdagen att göra ett tillkännagivande om att sociala insatsgrupper i högre grad även bör användas för ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år. Motion 2015/16:2647 (M, C, FP, KD) 7 avstyrks därför.

I motion 2015/16:2686 (KD) yrkande 5 efterfrågas ett utvecklat samarbete mellan polisen och skolan. Utskottet är alltjämt av uppfattningen att den nya Polismyndigheten genom inriktningen att polisen ska komma närmare medborgarna torde ha goda förutsättningar att fortsätta med ett arbetssätt som har samma fördelar som ordningen med kontaktpoliser hade tidigare. Något initiativ med anledning av motionsyrkandet bör därför inte tas. Motionsyrkandet avstyrks.

Handläggning av brott som begåtts av unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fyra motionsyrkanden om handläggning av brott som begåtts av unga.

Jämför reservationerna 6 (M, C, L, KD), 7 (M, C, L, KD) och 8 (M, C, L, KD).

Motionerna

I motion 2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 3 efterfrågas en 24-timmarsgaranti där socialtjänsten, eventuellt, och om lämpligt tillsammans med polisen, ska kontakta den unges vårdnadshavare inom 24 timmar efter att denne har gripits för brott.

I motion 2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 4 efterfrågas en översyn av hur tiden från anmälan till dom kan kortas ned i fall där ungdomar är inblandade.

I motion 2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 2 efterfrågas en utvärdering av tidigare vidtagna åtgärder och överväganden av vilka ytterligare åtgärder som krävs för att fler brott som har begåtts av personer under 15 år ska utredas. I motion 2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 1 anförs att alla grova brott som begås av personer under 15 år bör utredas av polisen. Syftet med att utreda brott som begås av minderåriga är bl.a. att tidigt kunna sätta in lämpliga åtgärder för att minska risken för att den unge fortsätter och begår nya brott.

Bakgrund

Av 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, framgår att en förundersökning som gäller den som inte har fyllt 18 år och brott på vilket fängelse kan följa ska bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det är möjligt och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Denna tidsfrist får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott eller med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott ska vårdnadshavaren enligt 5 § LUL omedelbart underrättas samt kallas till förhör som hålls med den unge. En förutsättning är dock att detta inte är till men för den unge eller det annars finns särskilda skäl mot det. Bestämmelsen gäller även någon annan än vårdnadshavaren som ansvarar för den unges vård och fostran.

Enligt 18 § första stycket LUL gäller att den unge ska underrättas om beslut om straffvarning vid ett personligt sammanträffande med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet fattats.

I 29 § LUL anges att mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid ska behandlas skyndsamt.

Av 31 § LUL framgår att när någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, ska en utredning om brottet inledas, om inte särskilda skäl talar emot det.

Den 1 juli 2010 trädde ändringar i LUL i kraft som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt (prop. 2009/10:105, bet. 2009/10:JuU25, rskr. 2009/10:316). Ändringarna innebar bl.a. att polisen enligt en s.k. presumtionsregel alltid ska inleda en utredning när barn under 15 år misstänks för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, vilket inkluderar bl.a. mord, dråp, grov misshandel, rån, våldtäkt och mordbrand samt försök, förberedelse och stämpling till dessa brott. Vidare innebar ändringarna att polisen ska kunna utreda brott som inte omfattas av presumtionsregeln om det är av särskild

betydelse med hänsyn till ett allmänt intresse eller enskilt intresse. Detta innebär att rent polisiära skäl kan leda till att brott, som exempelvis stöld och skadegörelse kan utredas med hänsyn till ett allmänt intresse. Dessutom kan ett brott som inneburit en allvarlig integritetskränkning eller stor ekonomisk skada för målsäganden utredas med hänsyn till ett enskilt intresse. Det kan t.ex. gälla misshandel som inte är grov och sexualbrott som inte utgör våldtäkt samt omfattande skadegörelse. Det infördes även en möjlighet att vidta tvångsvisa drogtestar av barn under 15 år.

Brå har i rapporten Brott begångna av barn (rapport 2014:20) på den förra regeringens uppdrag utvärderat om ändringarna fått önskad effekt. I rapporten anför Brå bl.a. följande.

Jämfört med 2005 har andelen utredda ärenden ökat för de grova brotten, medan den minskat för de mindre grova brotten. Det tyder på att lagändringen haft effekt när det gäller att utreda fler allvarliga brott. Emellertid har drygt en fjärdedel av de grävsta brotten inte blivit utredda, vilket strider mot den nya lagen. Missar och okunskap tycks vara de främsta orsakerna till att ärendena inte blivit utredda i enlighet med 31 § LUL.

Av budgetpropositionen för 2016 (utg.omr. 4 s. 33) framgår att tiden för utredning totalt sett har minskat något mellan åren 2009 och 2013. Regeringen anför att den finner det särskilt glädjande att detta inte minst gäller för misstankar avseende unga personer för vilka det finns särskilda skyndsamhetskrav.

I departementspromemorian Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande (Ds 2013:30), där en översyn har gjorts av de särskilda skyndsamhetskraven, föreslås bl.a. följande:

- Samordnade regler om särskilda skyndsamhetskrav och tidsfrister under förundersökningen i ärenden med unga misstänkta respektive unga målsägande. Förslagen innebär vissa mindre förändringar jämfört med gällande rätt. Syftet är att uppnå en förbättrad effektivitet i handläggningen av sådana ärenden.
- Införande av ett särskilt skyndsamhetskrav och tidsfrister i vissa mål i domstol med unga målsägande.
- Tidsfrister i domstol i mål med unga tilltalade föreslås gälla även mål om något lindrigare brott.
- En uttrycklig möjlighet för åklagare att väcka åtal utan att något yttrande från en socialnämnd har kommit in. Syftet är att undvika onödig väntetid i handläggningen av ärenden med unga misstänkta.

Justitiedepartementet har informerat om att promemorian, som har remissbehandlats, bereds inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen i motion 2015/16:2647 (M, C, L, KD) yrkande 3 att det är angeläget att vårdnadshavaren till unga som begår brott snabbt kontaktas. Utskottet, som noterar att det redan i dag finns en skyldighet att

omedelbart underrätta vårdnadshavaren i 5 § LUL, anser dock inte att det är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida för att införa en 24-timmarsgaranti. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet anser det angeläget att handläggningstiden för ungdomsbrott är så kort som möjligt och noterar att det pågår ett arbete med den inriktningen. Beredningen av promemorians förslag bör enligt utskottet inte föregripas, varför utskottet avstyrker motion 2015/16:2647 (M, C, L, KD) yrkande 4.

Som redovisats ovan trädde den 1 juli 2010 ändringar i LUL i kraft som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt. Lagändringarna synes hittills inte fullt ut fått det genomslag som var avsett. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan och vidtar de åtgärder som behövs för att öka antalet brott som utreds. Något tillkännagivande till regeringen med anledning av motionerna 2015/16:2305 (M) yrkande 1 och 2015/126:2647 (M, C, FP, KD) yrkande 2 är därför inte nödvändigt. Motionsyrkandena bör avslås.

Påföljder för unga lagöverträdare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tolv motionsyrkanden som handlar om påföljder för unga.

Jämför reservationerna 9 (M), 10 (SD), 11 (M, C, L, KD) 12 (M, C, L, KD), 13 (M, C, L, KD) och 14 (KD) samt särskilt yttrande (SD).

Motionerna

I motion 2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 5 begärs att man ska se över och om möjligt slopa den s.k. ungdomsrabatten för personer i åldrarna 18–21 år.

I motion 2015/16:1484 av Patrick Reslow (M) begärs att personer som fyllt 18 år inte ska särbehandlas vid påföljdsbestämning och straffmätning.

I motion 2015/16:8 av Robert Stenkvist (SD) föreslås att straffrabatten för gärningsmän mellan 15 och 21 år minskas vid grova våldsbrott.

I motion 2015/16:2834 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) i yrkande 3 i denna del föreslås att straffrabatten för gärningsmän över 18 år ska tas bort, och att gärningsmän mellan 15–17 år som begår grova vålds- eller sexualbrott ska dömas som vuxna.

I motion 2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 2 anförs att ungdomar som är 15 år och äldre ska kunna dömas som vuxna vid särskilt grova brott. I yrkande 4 föreslås att ungdomar som döms för grova brott ska placeras på särskilda ungdomsanstalter.

I motion 2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 5 efterfrågas en möjlighet för åklagare att för ringa brott genom strafföreläggande föreskriva kortare ungdomstjänst. I yrkande 6 pekar motionärerna på att samhället i dag saknar möjlighet att förmå en ungdom som har begått ett brott att göra rätt för sig, t.ex. be om ursäkt eller ta bort klotter. För att råda bot på detta föreslås det att man utreder möjligheten för domstolen att vid straffmätningen i större utsträckning än vad som nu är fallet beakta om den unge försökt göra rätt för sig.

I motion 2015/16:1257 av Helena Bouveng (M) föreslås att unga ska kunna dömas till en ny påföljd, helgavskiljning, dvs. lyftas ur den vanliga umgängeskretsen under helgerna då de flesta brott begås. Helgavskiljning ska inte ersätta någon annan påföljd, utan komplettera de påföljdsalternativ som finns i dag.

I motion 2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 8 efterfrågas en förbättrad kvalitet på den slutna ungdomsvården. Enligt motionärerna bör den slutna ungdomsvården reformeras grundligt. Liksom för fängelserna bör detta göras i form av en trestegsmodell med tydlig struktur, behandling och återanpassning. I yrkande 9 efterfrågas en möjlighet att döma ut flera olika typer av påföljder för unga lagöverträdare, däribland omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

Bakgrund

Gällande rätt

Om någon har begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen (29 kap. 7 § brottsbalken). Enligt Högsta domstolen bör straffnedsättningen normalt bli större för den som när brottet begicks var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått den åldern, och att det i princip bör bli fråga om allt större straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är.

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får dömas till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. För ett brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt 18 år men innan han eller hon fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl (30 kap. 5 § brottsbalken).

Av 32 kap. 5 § brottsbalken framgår följande.

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, skall den i stället bestämmas påföljden till slutna ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl däremot.

Enligt 1 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård ska verkställigheten av slutna ungdomsvård ske vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Av 48 kap. 2 § rättegångsbalken framgår följande.

Strafföreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda. Under förutsättningar som anges i 4 § andra stycket får strafföreläggande även avse villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter. Av 5 a § framgår att ett strafföreläggande också får omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet.

De allmänna förutsättningarna för när ungdomstjänst får utdömas regleras i 32 kap. 2 § brottsbalken. I bestämmelsen anförs följande.

Den som är under tjuogoett år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst tjuo och högst ethundrafemtio timmar.

Den som är över arton år får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

Ungdomstjänst får således dömas ut endast om påföljden är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Med detta avses andra förhållanden än sådana som har med själva brottsligheten att göra. Innan en åklagare fattar beslut i åtalsfrågan för den som misstänks för att ha begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 ska denne i regel inhämta ett yttrande från socialnämnden. Ett sådant yttrande ska bl.a. innehålla en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd (11 § LUL). I samband med att det tidigare kravet på att den unge måste samtycka till samhällstjänst slopades betonades att det var särskilt viktigt med en noggrann bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd och att domstolen i det enskilda fallet måste göra en självständig bedömning (prop. 2014/15:25 s. 58 f.)

Ett strafföreläggande kan avse böter eller, om det är uppenbart att rätten skulle döma till en sådan påföljd, villkorlig dom. Det senare gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år (48 kap. 4 § rättegångsbalken). Anledningen till den begränsningen är att påföljdssystemet när det gäller yngre personer är rikt differentierat och att påföljdsvalet i det enskilda fallet därmed kan vara särskilt svårt. Att den unge får rätt påföljd är naturligtvis av yttersta vikt, och de fall där den unge begått ett brott för vilket straffet ligger över bötesnivå har därmed inte anses böra undandras den kvalificerad prövning som domstolsalternativet erbjuder (prop. 1996/97:8 s. 11 f.).

Av 29 kap. 5 § brottsbalken som behandlar de billighetshänsyn som domstolen ska ta vid straffmätningen framgår i punkt 4 att rätten utöver brottets straffvärde i skäligen omfattning ska beakta om den tilltalade efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet.

Påföljdsutredningen skulle enligt sitt uppdrag bl.a. ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller i något av dessa avseenden. Utredningen skulle även analysera på vilket sätt ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall straffnedsättning ska ske. Utredningen skulle även se över var och en av påföljderna slutna ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst i fråga om påföljdens ställning, huvudmannaskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet. Vidare skulle utredningen även lämna förslag till en slopad eller mer begränsad användning av dagsböter för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år.

I betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34) föreslog utredningen att påföljdsvalet för ungdomar i åldern 18–20 år i princip ska göras som för vuxna. Utredningen föreslog att det inte ska förutsättas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse oavsett om fängelsestraffet är villkorligt eller ovillkorligt. De särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och slutna ungdomsvård ska vara förbehållna personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som begått brott efter att ha fyllt 18 år men inte 21 år ska dock kunna dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl. Om straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet och gärningsmannen är under 21 år ska hans eller hennes ungdom även fortsättningsvis beaktas vid straffmätningen. Vid brott vars straffvärde endast motiverar ett bötesstraff ska dock inte gärningsmannens ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen, om han eller hon fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet (SOU 2012:34, band 1 s. 41).

I betänkandet föreslås vidare att en ny ungdomspåföljd kallad kontaktskyldighet för unga införs. Innehållet i påföljden ska så långt möjligt fyllas med vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Kontaktskyldighet för unga ska väljas som påföljd i de fall brottets allvar och den unges tidigare brottslighet motiverar en mer ingripande påföljd än låga böter eller ett varningsstraff men det inte finns förutsättningar för vare sig ungdomsvård eller ungdomstjänst. I betänkandet finns vidare ett förslag om att införa en ny ungdomspåföljd kallad ungdomsövervakning. Påföljden ska tillämpas i de situationer där vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion. När någon dömts till ungdomsövervakning ska det göras en individuellt utformad verkställighetsplan, baserad på en omfattande och allsidig kartläggning och utredning av den unges förhållanden. Verkställighetsplanen ska kunna reglera frågor om den unges boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling eller andra motsvarande åtgärder som syftar till att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt. Verkställighetsplanen ska dessutom innehålla tvingande beslut om skyldighet för den unge att hålla

kontakt med en särskilt förordnad koordinator samt vissa rörelseinskränkningar. Inskränkningarna i rörelsefriheten ska bestå av antingen förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter eller andra rörelseinskränkningar som kan antas verka brottsförebyggande, t.ex. förbud att vistas på vissa platser eller inom vissa områden. Efterlevnaden av frihetsinskränkningarna ska kunna kontrolleras bl.a. med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

Vissa delar av Påföljdsutredningens förslag behandlades i proposition 2014/15:25 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet våren 2015.

Enligt information från Justitiedepartementet bereds övriga frågor i Påföljdsutredningens förslag inom Regeringskansliet.

Tidigare utskottsbehandling

Vid behandlingen av proposition 2014/15:25 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet (bet. 2014/15:JuU9) våren 2015 behandlade och biföll utskottet ett motionsyrkande om att införa en ny påföljd för unga – helgavskiljning med fotboja. Riksdagen följde utskottets förslag och gav regeringen till känna att se över hur ungdomspåföljden helgavskiljning med fotboja kan utformas och återkomma med ett sådant förslag till riksdagen (rskr. 2014/15:102).

Motionsyrkanden om att straffrabatten för gärningsmän mellan 15–18 år respektive 18–20 år ska tas bort eller minskas behandlades senast i det tidigare nämnda och av riksdagen godkända betänkandet 2014/15:JuU9. I betänkandet redogjordes (s. 12–13) bl.a. för Påföljdsutredningens förslag att påföljdsvalet för 18–20-åringar i princip ska göras som för vuxna men att gärningsmannens ungdom ska beaktas vid straffmätningen. Utskottet avstyrkte motionerna om att straffrabatterna för 18–20-åringar skulle tas bort med hänvisning till att beredningen av Påföljdsutredningens förslag inte borde föregripas. Utskottet var inte heller berett att ställa sig bakom en ändring av straffrabatterna för 15–18-åringar. Utskottet behandlade även ett motionsyrkande som likt 2015/16:3075 (SD) yrkande 2 handlade om att ungdomar som är 15 år och äldre ska kunna dömas som vuxna vid särskilt grova brott. Inte heller detta förslag var utskottet berett att ställa sig bakom.

Utskottets ställningstagande

Frågan om huruvida lagöverträdare som fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval har behandlats av Påföljdsutredningen. Utskottet vidhåller att utredningens förslag som bereds inom Regeringskansliet inte bör föregripas. Utskottet är vidare inte berett att ställa sig bakom motionsyrkanden om borttagande av straffrabatterna för 15–17-åringar. Motionerna 2015/16:8 (SD), 2015/16:1484 (M), 2015/16:2305 (M) yrkande 5 och 2015/16:2834 yrkande 3 i denna del avstyrks därför.

Utskottet är alltjämt av uppfattningen att det inte kan ställa sig bakom förslagen i motionerna 2015/16:2834 (SD) yrkande 3 i denna del och 2015/16:3075 (SD) yrkande 2 att det vid grova vålds- eller sexualbrott ska

införas en möjlighet att pröva om gärningspersonen ska dömas som en vuxen. Motionsyrkandena avstyrks.

I motion 2015/16:3075 (SD) yrkande 4 efterfrågas särskilda ungdomsanstalter för ungdomar som begår grova brott. Mot bakgrund av att det redan i dag finns särskilda ungdomshem där ungdomar som döms till slutna ungdomsvård avtjänar sina straff anser utskottet att det saknas skäl för ett initiativ från riksdagen med anledning av motionen. Motionen avstyrks.

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom förslaget att utreda möjligheten för åklagare att utfärda strafföreläggande om kortare ungdomstjänst vid ringa brott. Motion 2015/16:2647 (M, C, FP, KD) yrkande 5 avstyrks därför.

Utskottet har förståelse för synpunkterna i motion 2015/16:2647 (M, C, FP, KD) yrkande 6 att det är viktigt att man beaktar om unga lagöverträdare gör rätt för sig och att ett sådant beteende ska uppmuntras. Då gällande straffmättningsbestämmelser redan möjliggör att rätten beaktar om den tilltalade har försökt göra rätt för sig anser utskottet dock inte att det är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet delar naturligtvis uppfattningen i motion 2015/16:2680 (KD) yrkande 8 att det är viktigt att den slutna ungdomsvården håller så hög kvalitet som möjligt. Utskottet som utgår från att regeringen följer utvecklingen av kvaliteten inom den slutna ungdomsvården anser dock inte att något tillkännagivande om detta är nödvändigt. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Som redovisas ovan gav riksdagen vid fjolårets behandling av motioner om unga lagöverträdare regeringen till känna att se över hur ungdomspåföljden helgavskiljning med fotboja kan utformas och återkomma med ett sådant förslag till riksdagen. Utskottet finner därför inte skäl att nu på nytt föreslå riksdagen att ta ett initiativ i denna fråga. Motion 2015/16:1257 (M) avstyrks därför.

I motion 2015/16:2680 (KD) yrkande 9 efterfrågas både nya påföljder och möjligheter att kombinera olika påföljder när det gäller unga lagöverträdare. Även när det gäller detta motionsyrkande är utskottet av uppfattningen att beredningen av Påföljdsutredningens förslag inte bör föregripas, varför yrkandet bör avslås.

Sänkt straffmyndighetsålder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om sänkt straffmyndighetsålder.

Jämför reservation 15 (SD).

Motionerna

I motion 2015/16:2834 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3 i denna del föreslås att straffmyndighetsåldern sänks från 15 till 13 år.

I motion 2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 1 begärs att straffmyndighetsåldern sänks från 15 till 12 år.

Bakgrund

I 1 kap. 6 § brottsbalken anges att för brott som någon begått innan han fyllt 15 år får inte dömas till påföljd.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet behandlade ett motionsyrkande med samma lydelse som 2015/16:2834 yrkande 3 i denna del i betänkande 2014/15:JuU9 (rskr. 2014/15:102). I betänkandet som godkändes av riksdagen fanns hänvisningar till lagändringar som genomförts under 2010 och som innebar att brott begångna av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt än vad som tidigare varit fallet. I sitt ställningstagande vidhöll utskottet att den nuvarande straffmyndighetsåldern var väl avvägd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin inställning att den nuvarande straffmyndighetsåldern är väl avvägd. Motionerna 2015/16:2834 (SD) yrkande 3 i denna del och 2015/16:3075 (SD) yrkande 1 avstyrks.

Reservationer

1. Orossamtal, punkt 1 (M, SD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Kent Ekeroth (SD), Anti Avsan (M), Adam Marttinen (SD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Orossamtal förekommer runt om i landet och innebär att polis och socialsekreterare tillsammans talar med föräldrar om det finns farhågor om att deras barn håller på att hamna snett. I Göteborg genomförs hundratals orossamtal varje år, vilket enligt polisen lett till bra resultat. Regeringen bör därför vidta åtgärder som ser till att metoden används i större omfattning och sprids i landet.

2. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga, punkt 2 (M)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2306 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt att samhället reagerar när unga är på väg i en negativ riktning, inte minst när det gäller att förebygga narkotikabrottslighet. Ju tidigare samhället reagerar desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen. Möjligheten att drogtesta tidigt, liksom att polisen har goda möjligheter att

utreda brott, också när misstänkta är under 15 år, är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare. En bättre fungerande samverkan i kommunerna och tillgång till socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän även utanför kontorstid skulle också stärka det brottsförebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet bland unga.

3. Ökat förtroende för polisen, punkt 3 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Det är viktigt att man även fortsättningsvis prioriterar tidiga och tydliga insatser med fokus på individen och att formerna för detta utvecklas. I detta är samverkan mellan myndigheter och engagerade kommuner av yttersta vikt. Det krävs även åtgärder för att öka ungdomars förtroende för polisen och samhället i stort, t.ex. genom att en särskild polis är knuten till varje skola och att områdespoliser tillsätts för att genom relationsbyggande arbete förebygga social oro och problem som t.ex. gängkriminalitet. Det är också viktigt att uppmuntra ungdomar att anmäla brott till polisen.

4. Sociala insatsgrupper, punkt 4 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Rikspolisstyrelsen fick 2011 uppdraget att initiera en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper, som riktar sig till ungdomar med allvarlig risk för rekrytering till kriminella gäng och fortsatt kriminalitet. Pilotverksamheten bedrevs på tolv platser i landet och inom ramen för dessa intensifierade polis, socialtjänst, skola, vårdnadshavare och andra aktörer samverkan för att gemensamt, samordnat och konsekvent hjälpa ungdomar som var på väg att hamna snett. Att hela samhället samverkar och strävar mot samma mål är avgörande för att få ungdomar att bryta en kriminell bana. De sociala insatsgrupperna fungerade mycket väl och permanentades därför och spreds till fler orter. Vi anser att antalet sociala insatsgrupper bör bli fler och vill att dessa i högre grad ska användas för att komma till rätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år. Vi anser att det är viktigt att samtliga relevanta aktörer får delta i arbetet kring ungdomar med kriminell problematik. Vi ser också positivt på att ideella grupper involveras i de sociala insatsgrupperna i större utsträckning än vad som sker i dag.

5. Ökat samarbete mellan polis och skola, punkt 5 (SD, KD)

av Kent Ekeröth (SD), Adam Marttinen (SD) och Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2686 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

För att förebygga och bekämpa brott är det viktigt att det finns ett förtroende mellan polis och ungdomar. Att samarbeta med lokala ungdomsorganisationer bör vara en stående del i polisens arbete. Polisens arbete med att komma i kontakt med barn och ungdomar innan dessa börjar med kriminalitet är också av stor vikt. Att informera i skolor om polisens arbete är, och bör vara, en viktig del i polisens uppgifter. Polisen bör därför ha ett utvecklat samarbete med varje skola, gärna med en särskilt utnämnd polis knuten till skolan som kan lära känna elever och personal och som de kan vända sig till om de blir utsatta för brott.

6. 24-timmarsgaranti, punkt 6 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

En snabb reaktion från samhället är viktig för att hindra den unges fortsatta kriminalitet, och vi anser att det finns mer som kan göras i detta avseende. Man bör därför överväga att införa en 24-timmarsgaranti som innebär att socialtjänsten, eventuellt, och om det är lämpligt tillsammans med polisen, ska kontakta den unges vårdnadshavare inom 24 timmar efter att denne har gripits för brott.

7. Kortare tid mellan anmälan och dom, punkt 7 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 4.

Ställningstagande

För att unga misstänkta, tilltalade eller dömda ska uppleva att samhället reagerar är det viktigt att reaktionen kommer så fort som möjligt. För den unge uppfattas ofta tiden för handläggning av ett misstänkt brott som obegripligt lång. Beslut om påföljder och/eller behandling kommer dessutom ofta sent. Det bör därför göras en översyn av om mer kan göras för att tiden från anmälan till dom kan kortas ned i mål där ungdomar är inblandade.

8. Utred fler brott av personer under 15 år, punkt 8 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 1 och

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Brå har i rapporten Brott begångna av barn utvärderat ändringarna i LUL som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt. Brå anför att lagreformen inte har lett till att en större andel av de brottsmisstänkta under 15 år utreds av polisen. Däremot utreds de grövre brotten oftare, men inte alltid. Drygt en fjärdedel av de grövsta brotten har inte blivit utredda, vilket strider mot den nya lagen. Missar och okunskap tycks vara de främsta orsakerna till att ärendena inte utreds, enligt utvärderingen. Vi anser att alla grova brott där unga är misstänkta ska utredas av polisen. Andelen utredningar som har initierats av socialtjänsten halverades mellan 2005 och 2012, tvärt emot lagstiftarens intentioner. Polisen uppger i utvärderingen att de har fått bra information om lagändringarna och att de haft möjlighet att diskutera innebörden och det praktiska arbetet som de medfört. Socialsekreterare har dock inte fått tillräcklig information om lagändringarna och konsekvenserna för deras arbete med brottsmisstänkta barn. Utvärderingen pekar på en del förbättringsmöjligheter. Vi anser därför att man bör se över om det är några ytterligare åtgärder som krävs för att fler brott som har begåtts av personer under 15 år ska utredas.

9. Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (M)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 5,
bifaller delvis motionerna
2015/16:1484 av Patrick Reslow (M) och
2015/16:2834 av Kent Ekeroth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.1 i
denna del och
avslår motionerna
2015/16:8 av Robert Stenkvist (SD) och
2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

En person som är mellan 18 och 21 år och döms för brott får lindrigare straff än vad en vuxen person hade fått för samma brott. Det s.k. straffmättningsvärdet, eller med andra ord ungdomsrabatten, ligger på omkring 50 procent av straffvärdet för brottet om den dömda har fyllt 18 år. Därefter ökar straffmättningsvärdet med en glidande skala till full straffbarhet vid fyllda 21 år. Detta innebär att den som är 19 år typiskt sett åtnjuter en straffrabatt med en tredjedel av straffvärdet och för den som har fyllt 20 år är straffrabatten en fjärdedel av straffvärdet. Vi anser att påföljderna för ungdomar i åldern 18–21 år i princip bör vara desamma som för vuxna. Vissa unga vuxna har hunnit återfalla i brott flera gånger och personer som fastnat i en kriminell livsstil ska rimligen inte ges en generell nedsättning av straffet. Regeringen bör därför se över och om möjligt slopa ungdomsrabatten för gärningsmän mellan 18 och 21 år.

10. Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (SD)

av Kent Ekeroth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2834 av Kent Ekeroth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.1 i
denna del och
bifaller delvis motionerna
2015/16:8 av Robert Stenkvist (SD),
2015/16:1484 av Patrick Reslow (M),
2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 5 och
2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

I Sverige blir en person i dag myndig vid 18 års ålder, och i och med denna ålder ska han eller hon betraktas som fullt ansvarig för sina handlingar. Dock tar svensk lag ändå särskild hänsyn till personer som är över 18 år men under 21 år gamla, med lägre straff som följd. Detta förhållningssätt är orimligt eftersom de som är över 18 år är myndiga och därmed ansvariga för sina handlingar. Vi anser att denna hänsyn bör upphöra och att straffrabatten för dem över 18 år bör tas bort.

Vi anser vidare att personer under 18 år som begår hänsynslösa, utdragna och sadistiska brott inte längre ska kunna ursäktas med hänsyn till deras ålder. Är någon kapabel att begå fruktansvärda brott är denna person även kapabel att ta konsekvenserna av sitt handlande. För att komma till rätta med detta uppenbart omoraliska system föreslår vi att det vid grova vålds- eller sexualbrott, speciellt de av hänsynslös karaktär, som utförs av personer under 18 men över 15 år, ska prövas om gärningsmannen ska dömas som vuxen. Döms gärningsmannen som vuxen ska straffskalan tillämpas fullt ut utan straffrabatt.

11. Ungdomstjänst, punkt 11 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Påföljder som passar för vuxna är ofta inte bra för unga brottslingar. Vi vill att fler ska dömas till ungdomstjänst, och fullgöra påföljden, vilken bör ha en tydlig koppling till brottet. Det bör därför övervägas om åklagare ska kunna föreskriva kortare ungdomstjänst för ringa brott genom strafföreläggande.

12. Beaktande av om den unge gjort rätt för sig, punkt 12 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Samhället saknar i dag möjlighet att förmå en ung person som har begått brott att göra rätt för sig, t.ex. be om ursäkt eller ta bort klotter. Man bör därför överväga möjligheten att låta domstolar i större utsträckning beakta om den unge har försökt göra rätt för sig, exempelvis vid straffmätningen.

13. Förbättrad kvalitet på den slutna ungdomsvården, punkt 13 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 8.

Ställningstagande

Det finns ett behov av att grundligt reformera och stärka kvaliteten på den slutna ungdomsvården i Sverige.

1999 infördes sluten ungdomsvård som en ersättning för fängelse för ungdomar i åldrarna 15-17 år som begått grova brott. En utvärdering av Statens institutionsstyrelse (SiS) visar att när gruppernas brottslighet inom tre år efter domen till sluten ungdomsvård eller fängelse jämförs visar det sig att 60 procent av de fängelsedömda och 68 procent av de dömda till sluten ungdomsvård har en ny dom inom tre år. Det är också en hög andel som har återfallit i allvarligare brottslighet som lett till en ny dom med påföljden fängelse eller sluten ungdomsvård. Sammanfattningsvis är enligt kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet sluten ungdomsvård den minst effektiva påföljden med hänsyn till återfall.

Regeringen beslutade 2008 att införa en lagstadgad eftervård för den som dömts till slutna ungdomsvård. För att förbättra utslussningen efter slutna ungdomsvård ökade regeringen 2011 anslaget till SiS med 20 miljoner kronor för att SiS ska kunna ta ett större ansvar för utslussning. Detta med tanke på att ungefär en tredjedel av alla unga som frigges varje år saknar planering för tiden efter verkställighet. 2011 införde regeringen därför ett antal åtgärder som ska förbättra verkställigheten och öka möjligheterna till successiv utslussning under kontrollerade former. En verkställighetsplan ska upprättas för den dömde. Krav infördes också på ett starkare samarbete mellan SiS och socialtjänsten.

Vi anser att det finns behov av uppföljning av dessa åtgärder och en grundlig reformering för att stärka kvaliteten i den slutna ungdomsvården.

14. Nya påföljder för unga lagöverträdare, punkt 15 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 9.

Ställningstagande

Jag anser att det bör införas möjligheter att döma ut fler olika typer av påföljder för unga lagöverträdare, däribland omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

En statlig utredning har gjort en översyn av det svenska påföljdssystemet. Utredningen föreslår bl.a. att det införs två nya ungdomspåföljder: kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Dessa påföljder syftar till att fylla det ”glapp” som i dag finns när det gäller att finna lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Det handlar dels om när den unge är ovillig att delta i ungdomstjänst eller ungdomsvård eller om vårdbehov saknas, dels om de fall då ungdomstjänst inte skulle vara tillräckligt ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för slutna ungdomsvård. Kontaktskyldighet för unga ska motsvara vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Ungdomsövervakning ska innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Utredningens förslag är bra och bör genomföras.

Jag anser vidare att elektronisk övervakning bör användas i ökad utsträckning för personer i åldrarna 15–17 år. Detta skapar möjlighet för dem

att leva ett skötsamt liv, samtidigt som frihetsberövande kan undvikas. Frihetsberövande leder till ökad risk att den unge får en brottslig identitet.

Jag anser också att det bör införas en möjlighet att döma ungdomar i åldrarna 15–17 år till kontaktskyldighet liknande den med kvalificerad kontaktperson som finns för personer under 15 år och skyddstillsyn för vuxna.

Ytterligare en påföljd som skulle kunna användas vore en tillfällig omplacering av den unge till en form av fosterhem på annan ort. Detta bör finnas som en möjlighet för den som är motiverad, som ett alternativ till kortare tid av sluten ungdomsvård.

Riksdagen tillkännagav under riksdagsåret 2014/15 för regeringen att se över hur unga under 18 år ska kunna dömas till helgavskiljning med elektronisk fotboja, efter ett förslag från Alliansen. Det är värdefullt att det finns fler och mer lämpliga påföljder som unga kan dömas till vid brott.

15. Sänkt straffmyndighetsålder, punkt 16 (SD)

av Kent Ekeroth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2834 av Kent Ekeroth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.1 i denna del och
bifaller delvis motion
2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

I den bästa av världar är barn just barn och ungdomar är ungdomar. I den världen kan inte barn tillmätas någon skuld och ungdomar som hamnat snett behöver främst en hjälpande skjuts i rätt riktning.

Problem uppstår dock när unga lagöverträdare genom medvetna handlingar kan tillmätas skuld för de värsta av brott men inte kan dömas för dessa. Det gäller hemska brott mot andra människor såsom mord, dråp, grov misshandel, rån och våldtäkt som riskerar att förstöra andra barn, ungdomar och vuxnas liv. Vi anser att denna lucka i lagen är farlig eftersom systemet misslyckas med att signalera en avskräckande effekt till såväl förstagångsförbrytare som återfallsförbrytare. Den är också farlig för att den allvarligt skadar medborgarnas tilltro till rättssystemet. Medborgarnas tilltro till rättssystemet förutsätter att det på ett brott följer en straffrättslig reaktion som är tillräcklig i förhållande till brottets allvar. Trovärdigheten för påföljden och acceptansen för domstolarnas påföljdsbestämning förutsätter också för brottsoffrens och de anhörigas

del att påföljden ger uttryck för gärningens allvar. Det straffrättsliga systemets behandling av unga lagöverträdare under 15 år behöver därför reformeras och straffmyndighetsåldern bör sänkas från 15 till 13 år.

Vilken påföljd personer under 15 år ska kunna få måste utredas närmare. Tanken är inte att låsa in en 13-åring tillsammans med andra på ett normalt fängelse, utan främst att ge samhället större möjlighet att reagera på brottslighet i tidiga år. Exempelvis skulle husarrest med fotboja kunna vara ett alternativ, eller på annan plats om hemmet inte är passande.

Särskilt yttrande

Straffrabatten för unga lagöverträdare, punkt 9 (SD)

Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD) anför:

Moderaterna har numera nästan helt anslutit sig till Sverigedemokraternas syn på straffrabatten för 18–21 åringar, dvs. att den bör avskaffas. Skillnaden mellan de två partiernas uppfattning är att Sverigedemokraterna anser att den ska tas bort omgående medan moderaterna vill att regeringen ska se över om den kan slopas. Mot denna bakgrund avser vi, om vårt förslag till ställningstagande i frågan om straffrabatten för unga lagöverträdare (reservation 10) avvisas i den förberedande voteringen i kammaren, att i huvudomröstningen stödja det alternativ som förordas av företrädarna för Moderaterna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:8 av Robert Stenkvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över straffrabatten för gärningsmän mellan 15 och 18 år samt för gärningsmän mellan 18 och 21 år vid grova våldsbrott och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1257 av Helena Bouveng (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om helgavskiljning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1484 av Patrick Reslow (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över brottsbalkens bestämmelser rörande straffmätning och val av påföljd för personer som fyllt 18 år och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2305 av Beatrice Ask m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grova brott som begås av personer under 15 år ska utredas av polisen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att metoden med orossamtal ska spridas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och om möjligt slopa den så kallade ungdomsrabatten för personer i åldrarna 18–21 år och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2306 av Beatrice Ask m.fl. (M):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga narkotikabrottslighet bland unga och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2647 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för att öka vissa ungdomsgruppers förtroende för polisen och samhället i stort och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera tidigare vidtagna åtgärder och överväga vilka ytterligare

- åtgärder som krävs för att fler brott begångna av personer under 15 år ska utredas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tjugofyrtimmarsgaranti, där den unges vårdnadshavare ska kontaktas inom tjugofyra timmar efter att denne har gripits för brott, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
 4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att tiden från anmälan till dom i ärenden där ungdomar är inblandade ska kunna kortas och tillkännager detta för regeringen.
 5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten för åklagare att föreskriva kortare ungdomstjänst för ringa brott genom strafföreläggande och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att vid straffmätningen låta domstol i större utsträckning beakta om den unge försökt göra rätt för sig, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sociala insatsgrupper i högre grad även ska användas för ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2680 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt kvalitet av den slutna ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om påföljder för unga brottslingar och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2686 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens kontakt med skolan och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2834 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD):

- 3.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om borttagande av straffrabatter och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser Unga lagöverträdare

2015/16:3075 av Hanna Wigh (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffåldern ska sänkas till 12 år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungdomar som är 15 år och äldre ska prövas som vuxna vid särskilt grova brott och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungdomar frihetsberövas på särskilda ungdomsanstalter när de döms för grova brott, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.